

*Корнійчук Анастасія Русланівна,
курсант навчально-наукового
інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Власенко Валерій Павлович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

НЕТИПОВІ (ЗМІШАНІ) РЕСПУБЛІКАНСЬКІ ФОРМИ ПРАВЛІННЯ

Аналіз формально закріплених норм права, що визначають фактично діючий у державі або кількох державах порядок організації та здійснення державної влади дозволяє здійснити наукову класифікацію держав світу щодо порядку побудови владних відносин у країні.

Форма правління є тією абстрактною категорією, що формується у межах загальної теорії держави та права, отримує своє змістове наповнення в національній правовій системі держави. Форму державного правління пропонуємо розуміти як спосіб (порядок) організації і здійснення державної влади, що характеризує формальний (нормативний) та одночасно фактично діючий порядок формування та взаємодії вищих органів державної влади (глави держави, парламенту та уряду) між собою та народом [3, с. 44].

Виокремлюють типові та нетипові форми правління. Нетиповими є модифіковані форми правління, які поєднують у собі головні ознаки кількох «класичних» форм. У теорії права та держави виділяють низку причин, що зумовлюють модифікацію форми правління. По-перше, практика останніх десятиліть показує, що для управління державою важливим є не тільки поділ влади і система взаємних стримувань і противаг, скільки встановлення необхідних взаємозв'язків, взаємодії, взаємоузгодження в роботі вищих органів держави. Створення змішаних і «гібридних» форм посилює вплив держави на діяльність її органів, це відбувається або за рахунок зменшення ролі парламенту, або за рахунок скорочення повноважень президента, або шляхом підпорядкування уряду одночасно парламенту й президенту. При цьому часто має місце посилення влади прем'єр-міністра, який перетворюється, по суті, в господаря уряду в умовах парламентарної форми правління. Роль уряду як колегіального органу витісняється одноосібною владою прем'єр-міністра. По-друге, «чисті» форми правління мають наступні тенденції. Наприклад, президентська республіка має тенденцію до президентського авторитаризму, про що чітко свідчить поява суперпрезидентських республік у Латинській Америці, а також президентсько-моністичних республік в Африці. Парламентарній республіці властива нестабільність уряду, часті урядові кризи і відставки. Оскільки в парламентській республіці та парламентарної монархії уряд залежить від парламентської більшості, то втрата такої підтримки веде до вотуму недовіри. Включення елементів президентської республіки в парламентарну, а

парламентаризму – в президентську, застосування інших методів, допомагає подолати недоліки «чистих» форм [2].

Республіки з монархічними елементами («монархічна республіка»). У сучасному світі в умовах тоталітарних систем з'явилися республіки, яким властивий найважливіший елемент монархії – незмінюваність глави держави. Глава держави в такій республіці: може формально обиратися, може призначатися, але реально народ у формуванні глави держави участі не бере; повноваження такого глави держави не обмежені, він є довічним правителем; можлива передача влади в спадок. У таких республіках спостерігається, так звана, конвергенція публічно-правових інститутів династичних і виборних форм влади. У 60 – 80-х роках довічними президентами проголосили себе глави держав у Малаві, Уганді, Тунісі, Екваторіальній Гвінеї і деяких інших країнах. Так, на Кубі лідер соціалістичної революції Ф. Кастро поступився місцем голови державної ради рідному брату Р. Кастро; у КНДР і Азербайджані президенти фактично передали верховну владу у спадок своїм синам [3, с. 50].

Республіканська монархія. Зараз функціонують такі монархії, в яких глава держави не є довічним і не одержує повноваження на спадкових засадах, а переобирається через визначений законом термін. Така система існує в Малайзії й Об'єднаних Арабських Еміратах, своєрідних федеративних виборних монархіях. У кожній з цих країн глава держави перебирається один раз у п'ять років. Це наближає главу держави монарха з президентом, а монархічну форму правління – з республіканською. Однак обидві названі держави залишаються монархіями, оскільки главою держави може бути обраний не будь-який громадянин, який задовольняє виборчим вимогам до президента, а лише один з місцевих монархів – правителів складових частин федерації. Справа в тому, що до прикладу, в Малайзії 9 із 13 суб'єктів федерації очолюються спадковими султанами (форма правління в чотирьох інших відрізняється), і тільки ці 9 утворюють Раду правителів, яка раз у п'ять років обирає главу держави. На цей пост султани обираються за чергою, для чого в Раді правителів ведеться особливий список [1; 2, с. 143]. Теократична республіка (ісламська республіка) – особлива форма республіки, де править мусульманське духовенство. У цій державі засновано інститут Керівника (Факіха) держави, вождя нації і гаранта дотримання норм шаріату, який стоїть вище Президента (до ісламських республік належать насамперед Іран, а також Афганістан, Мавританія та Пакистан). Джамахирія (араб. народовладдя, влада мас) – форма правління, за якої відсутні традиційні інститути влади; вважається, що всі державні рішення приймаються усім народом – Загальним народним конгресом, куди входять секретарі районних народних зборів і представники громадських організацій. Представлена однією країною у світі – Соціалістичною Народною Лівійською Арабською Джамахирією (з 2 березня 1977 р. до 2011 р.) [3, с. 50 – 51].

Правління політичної організації. В країні з такою нестандартною формою правління вища влада належить партії чи іншій політичній організації. Приклад такої країни – західноафриканська держава Буркіна-Фасо, де вся влада була присвоєна Народним фронтом, голова якого став і главою держави і головою уряду. У подібних випадках структура правлячої партії збігається з структурою

державного апарату. Правління колегіального органу, який утворюється, як правило, військовим керівництвом здійсненого державного перевороту. Така форма правління склалася в Нігері (Вища військова рада), Нігерії (Федеральний військовий уряд), Гвінеї (Військовий комітет національного відродження), Бурунді (Військовий комітет національного порятунку). Керівник колегіального органу в таких країнах зазвичай і виступає главою держави. Правління політичного лідера. До прикладу, в Республіці Чад (офіційна назва країни), окрім інституту президентства, взагалі відсутні інші вищі органи державної влади, а тому вся влада, зрозуміло, належить президенту [2, с. 144].

Отже, аналіз нетипових форм державного правління доповнює систему теоретичних знань про державну правову дійсність. Характеризуючи специфічні властивості та закономірності виникнення, розвитку і функціонування різних (нетипових) форм державного правління створюється підґрунтя для модернізації, трансформації органів влади з метою здійснення найбільш ефективного управління загальносуспільними справами, належного забезпечення прав та свобод людини і громадянина.

Список використаних джерел

1. Зінченко О. В. Особливості форми правління арабських монархій (порівняльний аналіз). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25. № 1. С. 50–64.
2. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави та права : підруч. Київ. 2005. 609 с.
3. Теорія держави та права : навч. посіб. / Є. В. Білозьоров та ін. / За заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.

*Кривицький Юрій Віталійович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ФІЛОСОФІЯ ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Сучасний етап поступу України свідчить про наявність нагальних проблем, що стосуються перспектив розвитку суспільного і державного ладу, національної правової системи, утвердження ідеалів справедливості, свободи, рівності та гуманізму. Держава і право відображаються в суспільній свідомості у площині, зорієнтованій на високі досягнення провідних країн світу, міжнародні та європейські стандарти. Однак між задекларованими цінностями і фактичним станом їх реалізації склався значний розрив, причини якого пояснюються